

SOYKIRIM İDDİALARINA KARŞI HUKUKİ VE STRATEJİK YAKLAŞIMLAR: ORTA YOLUN İNŞASI

AVİM

Tarihi, sosyolojik ve politik yönleri olsa da soykırım en nihayetinde hukuki bir kavramdır. Söz konusu kavram hakkında hukuki tanım ve düzlem dışlanarak yapılan incelemeler genelde ya somut etki doğurmaktan uzak düşünce pratikleri olarak ortaya çıkmakta ya da başka amaçlara hizmet etmeyi hedeflemektedir. Türkiye'nin Ermeni Soykırımı iddialarına karşı duruşunun hukuki temellere dayanması gerek kavramın sosyal değil hukuki nitelikte olması, gerekse de hukuki tanımın Türkiye'nin ortaya koyduğu savları destekler nitelikte olması bakımından öncelik arz etmelidir. Ancak bu tek başına yeterli olamayabilmektedir. Uluslararası hukuk, özellikle soykırım ve insanlığa karşı suçlar gibi konularda sürekli evrim geçirmekte ve siyasi baskılar ile değişen normlar doğrultusunda yeni çerçeveler oluşturmaktadır. Bu durum yalnızca hukuki savunmaya odaklanmanın uzun vadede eksik kalacağına işaret etmektedir.

Hukukun Sınırları ve Siyasi Dinamikler

Soykırım suçunun en temel unsurlarından biri olan "dolus specialis" (özel kasıt) şartı, Uluslararası Adalet Divanının (UAD) Sırbistan-Hırvatistan davasındaki kararında da görüldüğü üzere ispat edilmesi son derece zor bir unsurdur. Türkiye'nin bu çerçevede hukuki bir savunma inşa etmesi, soykırım suçlamalarının hukuken temelsiz olduğunu göstermeye yardımcı olabilir. Ancak, hukukun evrimi ve siyasi karar mekanizmaları soykırım iddialarının farklı kategorilere yönlendirilmesine yol açabilir. Örneğin insanlığa karşı suçlar kavramı iddialara yeni bir boyut kazandırabilir. Bu durum, özellikle geriye yürümezlik ilkesi gibi Türkiye'nin soykırım iddialarına karşı önem arz eden hukuki savlarından birini zayıflatabilir.

Siyasi arenada Ermeni Diasporasının ve çeşitli devletlerin 1915 Olaylarını soykırım olarak tanımlaması çoğu zaman hukuki değil, diplomatik ve ideolojik saiklere dayanmaktadır. Avrupa (Birliği) Parlamentosu ve ABD Kongresi gibi kurumların kararları, hukuki süreçlerden ziyade seçmen baskıları, lobi faaliyetleri ve uluslararası stratejilerle şekillenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihat oluşturan Perinçek-İsviçre davası kararında ifade özgürlüğüne vurgu yapılmış olsa da bu karar uluslararası siyasi söyleme henüz yansımamıştır.

Hukuki Yaklaşımın Eksiklikleri ve Farklı Stratejiler

Türkiyenin sadece hukuki savlarla yetinmesi uluslararası alanda olası müttefikleri uzaklaştırabilir ve Türkiye'yi savunmacı bir konuma hapsederek yapıcı diyalogun önünü kapatabilir. Farklı bir yaklaşım olarak tarihsel araştırmalara açıklık getirilmesi, (bu konuda ciddi ilerleme kaydedilse de) Osmanlı arşivlerinin araştırmacılara daha erişilebilir hale getirilmesi, tasnif edilmeyen arşivlerin tasnif edilerek kullanıma açılması ve uluslararası akademik iş birliklerinin teşvik edilmesi yararlı olabilir. Ermeni tarafının her daim kaçındığı, uluslararası tarihçilerin katılacağı ortak tarih komisyonları oluşturulmasında ısrarcı olunması Türkiyenin daha inandırıcı bir duruş sergilemesine yardımcı olabilir.

Bu süreçlerin hayata geçirilmesi maddi destek ve siyasi irade gerektirmektedir. Türkiyenin akademik platformlarda etkin bir rol oynamaması, savlarını uluslararası alanda yeterince savunamamasına neden olmaktadır. Türkiye'nin bu alanda daha fazla girişimde bulunması gerekmektedir.

Soykırım Hukukunun Kavramsal Sorunları

Soykırım kavramının hukuki çerçevede ele alınması gerekliliği hukuki netlik açısından önemlidir. Ancak, *dolus specialis* kavramı hukukun dışına taşarak siyasi bir araca dönüşmüştür. Örneğin, "kültürel soykırım" gibi hukuken tanımlanmamış kavramlar üretilmiş, tehcir veya sevk ve iskân gibi tarihsel uygulamalar soykırım kategorisine dahil edilmeye çalışılmıştır. Oysa soykırım suçu, yalnızca bireyler tarafından işlenebilir ve devletlerin ancak atfedilebilirlik şartlarının doğması halinde suçtan dolayı sorumluluğu doğabilir.

Bu itibarla hukuki strateji belirlenirken şu hususların göz önünde bulundurulmasında yarar vardır:

- *Actus reus* (fiili unsurlar): 1915 Olaylarında karşılıklı çatışmalar yaşandığı ve 1916 yılı yargılamalarında Osmanlı mahkemelerinin bu süreçte çok sayıda yetkiliyi cezalandırdığı bilinmektedir. Bu eylemlerin hukuki niteliği değerlendirilirken tek taraflı anlatımlardan kaçınılmalıdır.

- *Dolus specialis* (özel kasıt): Soykırım suçunun oluşması için özel kastın bulunması şarttır. Bu unsuru kanıtlamadan yapılan soykırım suçlamaları hukuki bir gerçeklikten ziyade siyasi bir söyleme dayanmaktadır.

- Uluslararası hukuk normlarının siyasallaşması: Uluslararası hukukun tarafsız olmadığı, uluslararası mahkemelerin de zaman zaman siyasi baskılarla karar verdiği göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, UAD'nin Sırbistan-Hırvatistan davasındaki kararı siyasi bir denge gözetilerek alınmış bir karar olarak değerlendirilebilir.

Çok Boyutlu Bir Strateji Şart

Türkiye'nin Ermeni Soykırımı iddialarına karşı yürüttüğü politika, yalnızca hukuki savlara dayanmamalıdır. Hukuki çerçeve önemli olmakla ve tüm savların kökünde yer alan temel taşıyı teşkil etmekle birlikte; diplomatik, akademik ve tarihi boyutlar da -çizilen hukuki çerçeveye sıkı sıkıya ilintili olarak- göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda şu stratejiler izlenebilir:

1. Hukuki savların güçlendirilmesi: Soykırım iddialarına karşı uluslararası hukukun temel ilkeleri çerçevesinde net ve sağlam bir hukuki savunma oluşturulmalıdır. Özellikle *dolus specialis* unsurunun eksikliğine vurgu yapılmalı, *actus reus* kapsamında Osmanlı mahkemelerinin kararları incelenmelidir. Geliştirilecek tüm tarihi ve siyasi savlar hukuki temelin üzerine inşa edilmeli, hukuki temel söz konusu savlara yol göstermeli veya savlar onun yol göstermesiyle ifa edilmelidir.

2. Diplomatik açılımlar: Türkiye, Ermeni Diasporası ve uluslararası aktörlerle daha yapıcı diyaloglar kurmalı ve karşılıklı tarih komisyonlarının kurulmasına yılmadan vurgu yapmalıdır. Bu süreçte tarihçilerin rolü artırılmalı, fakat tarihçilerin hem hukuki terminolojiyi doğru kullanması sağlanmalı hem de tarihçilerin hangi konuların üzerinde durması gerektiği hukuki tartışmanın gereklilikleri üzerinden belirlenmelidir.

3. Uluslararası akademik işbirlikleri: Tarihsel olayların akademik düzeyde tartışılması teşvik edilmeli, Osmanlı arşivlerinin kullanımı daha da kolay hale getirilmelidir. Bu sayede Türkiye'nin anlatısı daha fazla akademik destek bulabilir.

4. Kamu diplomasisi ve medya stratejisi: Türkiye'nin savları uluslararası kamuoyuna etkili bir şekilde anlatılmalı, medya ve düşünce kuruluşları üzerinden kapsamlı bir strateji yürütülmelidir. Soykırım iddialarının hukuki değil siyasi ve ideolojik saiklere dayandığı gerçeği vurgulanmalıdır.

Sonuç olarak Türkiye'nin bu konuda başarılı olabilmesi için tek taraflı bir hukuki savunma yerine çok boyutlu ve atılgan bir strateji izlemesi gerekmektedir. Hukuki mücadelenin yanı sıra tarihsel anlatı, diplomatik açılımlar ve uluslararası işbirlikleri ile desteklenen dengeli bir yaklaşım, Türkiye'nin uzun vadeli çıkarları açısından en doğru yol olacaktır.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "SOYKIRIM İDDİALARINA KARŞI HUKUKİ VE STRATEJİK YAKLAŞIMLAR: ORTA YOLUN İNŞASI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2025 / 25. Mart 17. Erişim Nisan 02, 2026. <https://www.avim.org.tr/public/tr/Yorum/SOYKIRIMI-IDDIALARINA-KARSI-HUKUKI-VE-STRATEJIK-YAKLASIMLAR-ORTA-YOLUN-INSASI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır